

GUVERNUL
ROMÂNIEI

INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

cărți

Buzogány, Dezső – Csongor Jánosi: *A református egyház Romániában a kommunista rendszer első felében* [Biserica Reformată din România în prima jumătate a regimului comunist]. Budapest: L'Harmattan, 2011. 384 p.

Abstract. Volumul analizează istoria Bisericii Reformate din România în primele decenii de după cel de al Doilea Război Mondial, punând accentul asupra a două procese penale – procesul grupării bethaniste din Oradea și cel al fostului episcop reformat Kálmán Csiha – desfășurate în anii 1957–1958. Autorii prezintă cronologic și principalele evenimente din istoria Eparhiei Reformate Ardelene în anii premergători celor două procese, încadrându-le, în felul acesta, în contextul social-politic și religios al vremii.

Prezentarea celor două procese are la bază dosarele penale din Arhivele CNSAS, dar au fost avute în vedere și alte surse, cum ar fi dosare din Arhiva Episcopală, procese-verbale ale Consiliului Dirigent din Arhiva Eparhiei Reformate Ardelene, mărturii orale și literatura de specialitate.

Structural, volumul se împarte în două părți. Prima parte conține studii care prezintă istoria Eparhiei Reformate Ardelene între 1944–1956, revoluția din Ungaria din 1956 și relațiile cu Biserica Reformată, și mai ales impactul acestui eveniment asupra celor două procese penale cercetate, respectiv locul acestor procese în contextul evenimentelor din 1956 în Transilvania. Partea a doua a volumului conține o serie de documente relevante pentru subiectul cercetat, precum documente ale celor două procese (traduse din limba română în limba maghiară), urmate de o serie de 7 interviuri de istorie orală realizate în mare parte cu cei implicați direct în cele două procese.

Volumul este completat cu o anexă care cuprinde documente și fotografii, precum raportul preotului reformat din Fizeșu Gherlii adresat episcopului din Cluj, la 5 noiembrie 1944, procesul-verbal al Internatului Reformat din București, la 17 octombrie 1940, fotografii cu plachetele pictoriței Olna Gaiger cu membrii proceselor bethaniste, imagini din dosarele din Arhivelor CNSAS. Volumul este încheiat cu indici de nume și de localități.

Horváth, István – Márton Tonk (eds.): *Minority Politics within the Europe of Regions* [Politici minoritare în Europa regiunilor]. Cluj-Napoca: Editura ISPMN – Editura Scientia, 2011. 660 p.

Abstract. Volumul cuprinde lucrările prezentate la conferința internațională intitulată *Minority Politics within the Europe of Regions* (Cluj-Napoca, iunie 2010) organizată de către Universitatea Sapientia (Cluj-Napoca), Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale (ISPMN), European Consortium for Political Research (ECPR) – Standing group on regionalism and federalism și Universitatea din Amsterdam. Lucrările din volum reprezintă studii empirice, majoritatea studii de caz pe următoarele capitole tematice: 1. Etnoregionalism, națiuni fără stat, autonomii și federalism în Europa de Vest; 2. Drepturi lingvistice și politici culturale privind minoritățile din Europa Centrală și de Est; 3. Reprezentarea politică a minorităților și perspectivele autonomiei în Europa Centrală și de Est; 4. Trecuturile și prezenturile tulburii ale societăților divizate etnic și religios; 5. Politici etnice și protecția minorităților în România. Volumul cuprinde abstractele studiilor în limba română și maghiară.

Ittu, Gudrun-Liane: *Artiști plastici germani din România. Între tradiție, modernitate și compromis ideologic. Anii 1930–1944*. București: Editura Academiei Române, 2011. 194 p.

Abstract. Cartea se referă la arta plastică din perioada în care minoritatea germană s-a lăsat prinsă în mrejele ideologiei naziste. Până în prezent, fenomenul artistic din această perioadă nu a fost analizat sub aspectul încărcăturii ideologice; puternicele frământări politice și ideologice care au caracterizat această epocă și care – într-o măsură mai mare sau mai mică – au influențat vocabularul plastic, au fost, în genere, ignorate. Aplecarea atentă asupra discursului plastic și critic al germanilor din România, în intervalul de referință 1930–1944, a fost necesară întrucât pentru cei mai mulți dintre ei „modelul

german” era singurul demn de urmat. Astfel, începând de la mijlocul deceniului al treilea al secolului al XX-lea, asistăm la penetrarea ideologiei naziste, ideologie de care au fost contaminați chiar și unii dintre artiștii plastici.

Lucrarea începe cu o analiză a vieții artistice din Germania, având ca punct de pornire momentul în care acolo se instalase o atmosferă ostilă față de modernitate și experiment în arta plastică. De la această atitudine până la impunerea artei oficiale și folosirea acesteia ca instrument de propagandă n-a fost decât un pas. În paralel, s-a urmărit modul în care evenimentele din Germania au fost receptate și însușite de artiștii germani din România, reconstituindu-se viața artistică cu virtuțile și rățăcirile specifice timpului. Unii pictori, graficieni și sculptori s-au compromis realizând portrete ale personajelor politice importante, alții, și-au folosit talentul în scopul ilustrării ideologiei „*Blut und Boden*” (Sânge și glie), abuzând de motive plastice vechi, precum cetățile bisericești sau locuri pitorești din orașele medievale. Aceste semne identitare ale germanilor din România au fost reinterpretate ca simboluri ale rezistenței germanității în fața barbariei orientale. Ca și în alte domenii de activitate, etnicii germani din România s-au ghidat și în arta plastică după „modelul german”, păstrându-și, totuși, caracteristicile proprii și o oarecare independență până la crearea, în 1940, a Grupului Etnic German.

Jakab, Albert Zsolt – Ferenc Pozsony (eds.): *Páva. Tanulmányok egy orbaiszéki faluról* [Páva. Studii despre un sat din Scaunul Orbai (jud. Covasna)]. Kolozsvár–Zabola: Kriza János Néprajzi Társaság – Csángó Néprajzi Múzeum, 2011. 344 p.

Abstract. Cercetările interdisciplinare care stau la baza acestui volum au fost inițiate și coordonate de către Muzeul Etnografic Ceangăiesc (Zăbala). Rezultatele parțiale ale cercetărilor au fost prezentate pentru prima dată în cadrul unei conferințe organizate la Cluj-Napoca în februarie 2010. Scopul principal al cercetărilor de teren și de arhivă a fost de a descrie schimbările în structura etnică, confesională, socială și economică a satului Páva de-a lungul secolului XX. Cele doisprezece studii incluse în volum acoperă o arie largă abordând următoarele subiecte: istoria socială a satului Páva (Ferenc Pozsony); analiza toponimiei hotarului Páva (Ágota Nagy și Tamás Török), specificitățile dialectologice ale comunității din Páva și părerea subiectivă a localnicilor despre dialectul local (Mariann Pukánszky), modul de viață al intelectualilor din Páva la începutul secolului XX (Enikő Szőcsné Gazda), analiza strategiilor de mobilitate locală și socială la cinci generații ale unei familii din Páva (Eszter Györfy), sporirea și evoluția obiectelor liturgice ale parohiei reformate din Páva în ultimii 300 de ani (Mária Márta Kovács), mișcarea „portul secuiesc” prin prisma vestimentației femeiești din Páva (Veronika Kalina), rolul practicii fotografice și autobiografice în constituirea identității și a istoriei personale (Tünde Lőrinczi), viața unui președinte de consiliu popular și locul său în comunitate (Csaba Tóth), schimbarea modului de viață în a doua parte a secolului XX la Páva reflectată prin modificările arhitecturale și ale universului material (Sándor Aranyos), forme și funcții schimbătoare în arhitectura populară din Páva (Balázs Törő), supraviețuirea organică a tradiției dansului romilor din Páva într-un mediu modern (Tamás Korzenszky).

Kinda, István (ed.): *Beavatás. Tanulmányok a zabolai Fiatal Néprajzkutatók Szemináriumainak anyagából (2008–2011)* [Inițiere. Comunicări ale Seminarilor Tinerilor Etnografi de la Zăbala (2008–2011)]. Kolozsvár–Zabola: Kriza János Néprajzi Társaság – Csángó Néprajzi Múzeum, 2011. 288 p.

Abstract. Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala, jud. Covasna (secție externă a Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe) a găzduit în anul 2011 pentru a opta oară Seminarul Tinerilor Etnografi. Seria de conferințe este organizată în cadrul unei tabere de specialitate în domeniul muzeologie și etnografie care este dedicată în primul rând studenților și cercetătorilor tineri ai Catedrei de etnologie și antropologie maghiară a Universității Babeș–Bolyai, respectiv pentru studenții de la facultățile din Ungaria. Săptămâna petrecută în cadrul instituției înzestrate cu colecții muzeale proprii, expoziții și programe de cercetare pentru cercetătorii tineri reprezintă o inițiere adevărată în problemele teoretice și metodologice ale disciplinei, precum constituie o practică profesională în cercetarea culturală.

În 2007 a fost publicat un volum redactat de către István Kinda și Ferenc Pozsony din materialele alese ale seminariilor din perioada 2003–2007 cu titlul *Orbaiszék változó társadalma és kultúrája* [Schimbarea socială și culturală a Scaunului Orbai], iar în decembrie 2011 a apărut un volum nou din studiile prezentate în perioada 2008–2011. Volumul de față conține 9 lucrări istorice, etnografice și sociologice și se concentrează asupra Ținutului Secuiesc, cu accent pe regiunea Covasna. Temele abordate sunt următoarele: schimbarea societății din regiunea Covasna în sec. XIX–XX (Ferenc Pozsony), moduri de viață în sec. XIX (Enikő Szőcsné Gazda), folosirea spațiului public în sec. XIX–XX (Attila Dimény), industria tradițională a vărării (István Kinda), efectele naționalizării și decolectivizării într-un sat (Zoltán Miklós), analiza unei autobiografii (Levente Szőcs), amintiri scrise din Primul Război Mondial (Orsolya Dimény Haszmann), păstoritul și simbolurile bătei de păstor (Szilárd Salló), subiectele lucrărilor de diplomă ale studenților de la Universitatea Sapientia din Miercurea Ciuc (Orsolya Gergely).

Lantschner, Emma – Sergiu Constantin – Joseph Marko (eds.): *Practice of minority protection in Central Europe* [Practici în privința protecției minorităților în Europa Centrală]. Baden-Baden: Nomos Verlags-Ges., 2012. 289 p.

Abstract. Cercetarea academică pe tematica protecției minorităților în multe cazuri începe și se încheie cu analiza cadrului juridic al unei țări. De multe ori însă, ceea ce se dovedește a fi problematic este implementarea normelor de referință de către autoritățile administrative și judiciare. Bazat pe cercetări cuprinzătoare și de lungă durată, volumul de față abordează prin metode comparative discrepanțele dintre normele juridice și practica actuală în privința protecției minorităților naționale din șase țări din Europa Centrală și de Sud: Austria, Ungaria, Italia, România, Slovacia și Slovenia. Prima parte a volumului conține analiza detaliată a normelor care reglementează șase domenii (cultură, limbă, mass-media, educație, participare economică și politică), acestea fiind considerate de importanță majoră pentru un regim efectiv de protecție a minorităților. Urmărind această structură, a doua parte a volumului prezintă rezultatele empirice ale cercetărilor de teren în legătură cu practicile din aceste șase domenii. Analizele oferă o imagine concisă despre tendințele recente în Europa Centrală și de Sud, conținând exemple atât pentru bune practici, cât și pentru practici rele. Mai mult, analizele atrag atenția asupra legăturilor strânse dintre cele șase domenii studiate și demonstrează că o dezvoltare cuprinzătoare în sistemul de protecție a minorităților trebuie să ia în considerare interdependențele dintre acestea. Ca rezultat al analizelor empirice, volumul conține și o serie de recomandări, care pot fi utilizate de organizații (NGO, INGO), autorități, precum și de reprezentanții minorităților naționale.

Tánczos, Vilmos: *Madárnyelven. A moldvai csángók nyelvéről.* [Pe limba păsărească. Despre limba ceangăilor]. Cluj-Napoca: Societatea Muzeului Ardelean, 2011. 332 p. + hartă.

Abstract. Volumul întrunește studii și eseuri apărute în anii precedenți în reviste și volume de specialitate, precum și unele lucrări inedite ale etnografului Vilmos Tánczos. Abordând diferite aspecte legate de limba ceangăilor, cercetările acoperă o arie largă: de la istoria cercetărilor și ideologiilor lingvistice până la analiza empirică a asimilării lingvistice și identitatea lingvistică a ceangăilor din Moldova.

Primul capitol al volumului conține patru studii, din care primele două sunt focusate pe tematica asimilării lingvistice. Primul studiu abordează subiectul dintr-o perspectivă istorică, iar al doilea analizează date colectate recent de către autor (1994–1996, 2008–2010) cu privire la competențele lingvistice ale ceangăilor. Studiul din urmă conține estimări privind numărul vorbitorilor de limba maghiară ai populației romano-catolice încadrate în patru categorii (limba maternă, a doua limbă, pasivă, nu cunoaște limba), datele din 2008–2010 fiind prezentate vizual și pe o hartă atașată volumului. Al treilea studiu prezintă tematic istoria cercetărilor lingvistice și literatura de specialitate, de un secol și jumătate, în legătură cu ceangăii din Moldova, abordând principalele întrebări lingvistice, metodele și rezultatele cercetărilor, precum și actualele domenii de cercetare. Ultimul studiu din acest capitol tratează ideologii lingvistice în legătură cu limba vorbită de către ceangăi, identificând perspectiva „iluministă”, romantică, pozitivist-structuralistă și a liberalismului lingvistic.

Al doilea capitol conține patru eseuri, materialul empiric fiind bazat și pe observațiile directe ale autorului. Primul eseu documentează evenimente din vizita de informare asupra situației ceangăilor, vizită efectuată în anul 2000 de către secretarul Comisiei de cultură a Consiliului Europei, João Ary. Următorul eseu vorbește despre întrebări practice, pedagogice și metodologice în legătură cu predarea limbii maghiare la ceangăi. Al treilea și al patrulea eseu tratează identitatea lingvistică a ceangăilor în diferite situații, inclusiv în situația recensământului populației din 2011.

Waldman, Felicia – Anca Ciuciu: *Istorii și imagini din Bucureștiul evreiesc.* București: Noi Media Print, 2011. 143 p.

Abstract. Volumul de față, apărut în condiții grafice deosebite, are și o variantă în engleză (*Stories and Images of Jewish Bucharest*), care este scrisă de către lector dr. Felicia Waldman și lector asociat dr. Anca Ciuciu de la Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren”, Facultatea de Litere a Universității din București. Cartea-album este o monografie a prezenței evreiești în capitală, care combină informația istorică și imaginea ei literară, pozele de epocă și cele contemporane. Structurată în 5 capitole, precedate de o prefață semnată de Edward Serotta (CENTROPA, Viena) și urmate de o bibliografie selectivă, lucrarea oferă o motivație a alegerii temei (capitolul 1), repere istorice ale prezenței evreilor în București (capitolul 2), trei imagini ale vieții evreiești bucureștene din prima jumătate a secolului XX așa cum apar descrise în literatura și presa vremii (capitolul 3), 10 povestiri despre personalități evreiești ale capitalei (capitolul 4), precum și o prezentare a contribuției evreiești la procesul de urbanizare și modernizare a orașului: istoria și actualitatea cartierelor evreiești, străzi cu nume evreiești, magazine și firme evreiești, reședințe ale unor personalități evreiești, clădiri construite de arhitecți, ingineri și antreprenori evrei, clădiri utilitare construite de oameni de afaceri evrei (capitolul 5).

▪ reviste, articole

Pro Minoritate, nr. 4/iarnă, 2011

Abstract. Numărul curent al revistei abordează o tematică mai puțin cunoscută a politicilor minoritare și apare cu titlul *Etnikai térformáló tendenciák – Kisebbségi építészet* [Tendințe etnice de structurare a spațiului – Arhitectură minoritară]. Studiul introductiv al arhitectului Endre Ványolós conține analiza evoluției piețelor publice mai noi, făcând diferența între „creatori de spațiu” (Piața Libertății din Miercurea Ciuc) și „căutători de spațiu” (Piața Teatrului din Târgu-Mureș). Următoarele patru studii abordează câte o piață din diferite localități și analizează evoluția istorică, precum și diferite fenomene discursive, simbolice legate de ele. Sociologul László Péter analizează conținutul mass-mediei în legătură cu restaurarea statuii Mathias Rex din Cluj-Napoca, rezultatul fiind identificarea unor modele discursive idealtipice maghiare. Imola György V. studiază cultul Bernády din Târgu-Mureș prin prisma literaturii memoriei colective și prezintă tendințe discursive și simbolice de ocuparea spațiului. Istoricul Barnabás Vajda prezintă partea centrală a orașului Dunaská Streda/Dunaszerdahely (Slovenia) și analizează modulele cum arhitectura orașului se raportează la istoria ei maghiară și evreiască. Tamás Szakály prezintă evoluția istorică a unui district (VII) din Budapesta, numit „cartierul de evrei”. Csanád Demeter prezintă proiectele de urbanizare ale regiunilor subdezvoltate din secuime în perioada socialistă, precum criza actuală a acestor orașe și tendințele de ruralizare de după 1989. György Vízi și József Sebestyén prezintă două proiecte cu succes în domeniul păstrării patrimoniului arhitectural. În studiul său, György Vízi prezintă activitatea de un deceniu și jumătate a școlilor profesionale de construcții din Bazinul Carpatic, iar József Sebestyén prezintă proiectul documentării patrimoniului arhitectural la nivelul localităților din zonele Bazinului Carpatic locuite de maghiari (1996–2009).

Numărul se încheie cu recenzie a următoarelor cărți: Fekete, Zsolt: *Az idő fényképe/The Photograph of Time* [Fotografia timpului] (Budapest: Méry Ratio, 2010) recenzat de către József Sebestyén; Ablonczy, Balázs: *A visszatért Erdély, 1940–1944* [Transilvania reîntoarsă, 1940–1944] (Budapest: Jaffa Kiadó, 2011) de Botond Zákonyi; Kovács Kiss, Gyöngy– Romsics Ignác (eds.): *A mi 20. századunk* [Secolul nostru XX] (Kolozsvár: Korunk–Komp-Press, 2011) de Zselyke Tótfalvi; Borsi-Kálmán, Béla: *Megközelítések. Tanulmányok a magyar–román (román– magyar) kapcsolattörténetéről és identitásról* [Abordări. Studii despre istoria relațiilor maghiaro-române (româno-maghiare) și identitate] (Budapest: Lucidus Kiadó, 2011) de Zoltán Pál.

Varianta on-line a revistei: <http://www.prominoritate.hu/>.

▪ simpozioane, conferințe, mese rotunde, workshop-uri

Dezbaterea Holocaustul în România: între uitare și negare, 24 ianuarie 2012, București

Descriere. Evenimentul a fost organizat de către Ambasada Franței în România și Institutul Francez din București, în colaborare cu Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, cu ocazia Zilei Internaționale de comemorare a memoriei victimelor Holocaustului. La dezbaterea moderată de către Luca Niculescu (redactor-șef al RFI România) au participat: Adrian Cioroianu (profesor al Universității București), Cristian Pîrvulescu (decanul Facultății de Științe Politice a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative), Jonas Mercier și Mehdi Chebanna (jurnaliști, autorii lucrării *Mémoire des Juifs de Roumanie*) și Alexandru Florian (directorul Institutului „Elie Wiesel”).

În cadrul evenimentului a fost prezentată cartea *Mémoires des Juifs de Roumanie* [Memorii ale evreilor din România] (Paris: Non-Lieu, 2011) și numărul 194 al revistei *Revue d'histoire de la Shoah* [Jurnalul de istorie a Shoah-ului] intitulat *L'horreur oubliée – La Shoah en Roumaine* [Oroarea uitată – Shoah-ul în România].

Seminarul Bacău – o pagină de istorie recentă. Destine întrerupte și expoziția Holocaustul. Destine întrerupte, 26–27 ianuarie 2012, Bacău

Descriere. Evenimentul comemorativ a fost organizat de către Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” Bacău și Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”. La organizare au mai colaborat Inspectoratul Școlar Județean Bacău, Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău, Centrul „American Corner Bacău”, Centrul Regional de Resurse pentru Educația Civică Bacău și Asociația pentru Dezvoltare și Integrare Europeană.

Seminariile s-au desfășurat sub formă de workshop și au cuprins: comunicări științifice, mărturii ale celor care au trăit acele evenimente, vizionări de filme documentare, precum și dezbateri privind problematica istoriei recente, a Holocaustului, a discriminării, a patriotismului, a naționalismului, a rasismului, a xenofobiei și a antisemitismului. La lucrări, din partea Institutului „Elie Wiesel” au participat prof. univ. dr. Alexandru Florian (director general), dr. Andrei Muraru (cercetător), Elizabeth Ungureanu (coordonator proiect), Simona Vilău (curatorul expoziției Holocaustul. Destine întrerupte) și Iancu Țucărman, supraviețuitor al pogromului de la Iași.

Expoziția *Iskolai élet a háromszéki zabolán* [Viața școlară la Zăbala] și prezentări de cărți, 27 ianuarie 2012, Cluj-Napoca

Descriere. Expoziția deschisă la sediul Asociației Etnografice Kriza János fost organizată de către Asociația Etnografică Kriza János, Catedra de etnologie și antropologie maghiară a Universității Babeș-Bolyai și Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala. Expoziția a fost realizată de către Ferenc Pozsony (etnograf) și Attila Vass (muzeolog). Cu această ocazie s-au făcut prezentări de cărți cu publicațiile editate de către instituțiile organizatoare. Cărțile au fost prezentate de către muzeologul-etnograf Tekla Tötszegi.

Cărțile prezentate: Pozsony, Ferenc – István Kinda (eds.): *A Csángó Néprajzi Múzeum kandallócsempé-gyűjteménye* [Catalogul cahlilor din Muzeul Etnografic Ceangăiesc] (Cluj-Napoca – Zăbala: Muzeul Etnografic Ceangăiesc și Asociația Etnografică Kriza Janos, 2011); Kinda, István (ed.): *Beavatás. Tanulmányok a zabolai fiatal néprajzkutatók Szemináriumainak anyagából (2008–2011)* [Inițiere. Comunicări ale Seminarilor Tinerilor Etnografi de la Zăbala (2008–2011)] (Cluj-Napoca – Zăbala: Muzeul Etnografic Ceangăiesc și Asociația Etnografică Kriza Janos, 2011); Jakab, Albert Zsolt – Ferenc Pozsony (eds.): *Páva. Tanulmányok egy orbaiszéki faluról* [Pava. Studii despre un sat din Scaunul Orbai (jud. Covasna)]. (Cluj-Napoca – Zăbala: Muzeul Etnografic Ceangăiesc și Asociația Etnografică Kriza Janos, 2011).

▪ despre buletinul informativ *Noutăți*

Lucrările științifice recent apărute și evenimentele de importanță majoră în domeniul cercetării minorităților naționale din România incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea lui sunt rugați să ne contacteze la adresa centru.doc@ispmn.gov.ro. Cei care nu doresc să primească acest buletin informativ sunt invitați să ne contacteze în acest sens.

Informații detaliate în legătură cu proiectul *Noutăți în cercetarea minorităților naționale din România* și numerele anterioare ale buletinului informativ se găsesc pe pagina de internet ISPMN [<http://ispmn.gov.ro/>].